

Met enIQma het raadsel heb ontrafelen

Bij haar installatie (op 12 april 2019) als bijzonder hoogleraar Begaafdheid aan de Radboud Universiteit had Anouke Bakx een nieuwtje: ze werkte (met anderen) aan een professionaliseringsspel over begaafdheid, enIQma geheten. Meer wilde ze er destijds niet over kwijt. Inmiddels is het spel uitgebracht en worden her en der speelsessies georganiseerd. Tijdens de SLO-conferentie Begaafdheid & Talentontwikkeling in november 2019 vertelden Anouke Bakx en mede-ontwikkelaars Nathalie Laurens en Nathalie van Geloven over de achtergrond en het doel van dit spel.

TEKST: CARLA DESAIN

FOTO'S: LARISSA RAND EN CARLA DESAIN

Doel en speelmogelijkheden

enIQma is zowel een professionaliseringsspel als een diagnosemethodiek. Wie kiest voor de spelvorm, kan de eigen kennis over (hoog)begaafdheid toetsen en vergroten. Een team kan er ook voor kiezen om enIQma als methodiek in te zetten: gezamenlijk kijken naar een eigen leerling met kenmerken die zouden kunnen wijzen op (hoog)begaafdheid. Samen brengen de deelnemers met de spelkaartjes systematisch het kind in kaart en bedenken ze wat nodig is voor dit kind om tot ontplooiing te komen.

Kennis en kunde over hb de klas in
'Al jarenlang is er aandacht voor de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen: er is onderzoek naar gedaan, er is veel kennis verzameld en er zijn heel wat hb-specialisten opgeleid', vertelt Anouke Bakx. 'Toch dringen kennis en kunde nog niet overal door in de Nederlandse klaslokalen. Hoe komt dat toch? En – nog belangrijker – wat kunnen we eraan doen? Leraren vinden het een hele klus om alle verschillende kinderen binnen een groep passende aandacht te geven. Uit allerlei studies blijkt dat als leraren hun aandacht moeten verdelen, ze zich vanzelf vooral richten op kinderen die moeite hebben met leren of op kinderen met gedragsproblemen. En bijna automatisch minder op (hoog)begaafde kinderen. Leraren die wel bewust proberen onderwijs op maat te bieden aan (hoog)begaafde kinderen, vinden dat soms nog moeilijk. Terwijl ook deze kinderen passende aandacht nodig hebben om tot ontplooiing te komen.'

De paradox van de deskundigheidsbevordering

Anouke Bakx: 'Je zou willen – misschien zelfs verwachten – dat kennis over (hoog)begaafdheid zich vanzelf als een olievlek zou verspreiden binnen een school. Dat als een teamlid een cursus of opleiding volgt, de opgedane kennis ook wordt opgepikt door collega's. Dat blijkt niet zo te werken – bijna integendeel. Ik hoor geregeld verhalen over hoe, als een teamlid meer hb-kennis vergaart, andere collega's zich daar minder mee bezig gaan houden. Zij kijken bij vragen over (hoog)begaafdheid dan al snel naar de specialist. Ons doel is natuurlijk om het kennisniveau van het *hele* team te verhogen, allereerst met betrekking tot de kenmerken van (hoog)begaafdheid. Vroege signalering is belangrijk om te voorkomen dat er een mismatch ontstaat tussen de

onderwijsomgeving en de onderwijsbehoeften van de betreffende leerling. Elke leerkracht zou daarom de kenmerken van (hoog)begaafdheid moeten kunnen herkennen. Daarnaast is het natuurlijk goed dat er een hb-expert is op school voor overleg en voor ingewikkelde vraagstukken.'

Teamdeskundigheid – hoe dan wel?

'In de Tilburgse werkplaats voor onderwijsonderzoek POINT013 (Passend Onderwijs voor Ieder Nieuw Talent) zetten we als wetenschappers, pabodocenten en (aankomende) leraren gezamenlijk de tanden in dit vraagstuk', vertellen Nathalie van Geloven en Nathalie Laurens, beiden leerkracht en hb-expert in het basisonderwijs. 'We doen onderzoek en beschrijven de bevindingen daarvan in (wetenschappelijke) artikelen die via de site voor iedereen te lezen zijn; daar wordt weinig gebruik van gemaakt. Onze laagdrempelige, korte kennisclips worden vaak bekeken, maar meestal door mensen die al veel interesse in (hoog)begaafdheid hebben. We bedachten en ontwikkelden daarom een andere vorm om kennis over te brengen, een methodiek/spel dat binnen een team kan worden gespeeld: enIQma. We hopen dat al spelend en al vragen stellend aan elkaar ('Wat zien we bij dit kind?' 'Wat valt op?' 'Hoe denk jij erover?'), de kennis over (hoog)begaafdheid *wel* bij ieder teamlid terecht komt.'

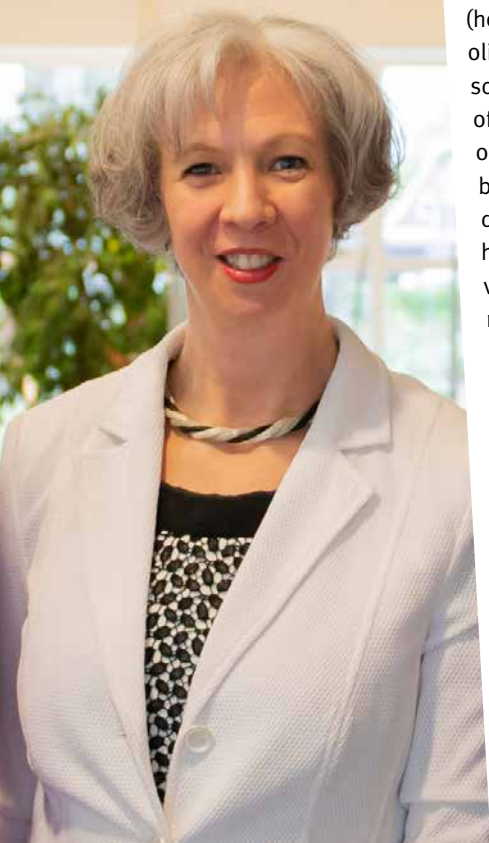
Leren & signaleren

Nathalie Laurens: 'enIQma is dus begonnen als een spel om te leren over allerlei aspecten van (hoog)begaafdheid. Doordat er zoveel kennis en inzichten uit de praktijk en de wetenschap in zijn verwerkt, is het ook een signaleringsmethodiek geworden. Je kunt een eigen casus inbrengen: 'Ik zit met de begeleiding van dit kind in mijn klas.'

Nathalie Laurens

Anouke Bakx

Speelsessie

Aan deze speelsessie nemen zo'n 40 congresgangers deel. Natuurlijk is het anders als je met je eigen team speelt, maar voor een eerste indruk blijkt deze setting prima geschikt. Opvallendste observatie: binnen de kortste keren is iedereen levendig verdiept in het spel. Sommige groepjes draaien warm met de 'Feit of fabel?'-kaartjes, met op de achterkant de bijbehorende wetenschappelijke inzichten ('Begaafde kinderen zijn vaak wat zwakker op sociaal gebied', 'Begaafde kinderen kunnen zelfstandig leren zonder instructie').

Andere groepjes beginnen enthousiast aan de uitgewerkte casus van Anna (5 jaar, groep 2): 'Anna gaat met buikpijn naar school en laat daar veel minder ver ontwikkeld gedrag zien dan thuis.' Al pratend, kaartjes lezend en discussiërend komt Anna tot leven en wordt duidelijk waar nog blinde vlekken zitten in het beeld dat de deelnemers van haar hebben. Wat kritische geluiden klinken er ook: Van de zes verschillende casuskaarten in het spel is alleen de casus van Anna uitgewerkt met de resultaten uit onderzoeken en observaties. Fanny Cattenstart (van de Expertgroep Ontwikkelingsvoorsprong) vindt dat jammer: 'Ik zou enIQma als scholingsinstrument beter vinden als er nog meer verschillende profielen van (hoog)begaafde kinderen aan bod zouden komen en als alle casussen uitgewerkt zouden zijn. Voor mij is het nog niet compleet genoeg. Het spel lijkt me vooral waardevol als diagnose-hulp, door de manier waarop het gedetailleerde stappen structureert. Dit lokt onderlinge gesprekken uit: 'Wat zie jij dan precies?'. Ik denk dat het een nuttig instrument kan zijn als er nog geen overeenstemming is in een team over wat nodig is voor een mogelijk (hoog)begaafd kind. Bijvoorbeeld als de intern begeleider en de eigen leerkracht het niet met elkaar eens zijn – iets wat ik geregeld meemaak. Met inzet van enIQma komen ze wellicht toe aan gerichtere uitwisseling. Ik denk dat ze dan sneller op één lijn komen en elkaar op ideeën kunnen brengen over specifieke interventies.'

Nathalie van Geloven

Ik denk kenmerken van (hoog) begaafdheid te herkennen. Waar moet ik precies op letten en welke stappen kan ik ondernemen om informatie te verzamelen? Hoe kan ik een gepast plan voor dit kind maken?' Dan kunnen bijvoorbeeld de bouwcollega's en de intern begeleider samen het betreffende kind in beeld brengen, aan de hand van de kaartjes.' 'Alle relevante aspecten passen vanzelf de revue; dat hangt nu niet meer alleen af van de parate kennis van de teamleden', vult Nathalie van Geloven aan. 'Niet alle begaafde kinderen beschikken over alle kenmer-

ken van (hoog)begaafdheid, zoals intelligentie, motivatie en creativiteit, en over alle persoonlijke kenmerken die erbij horen. De detailkaartjes helpen om preciezer en gericht naar een kind te kijken: niet alleen naar hoge intelligentie bijvoorbeeld, maar ook naar denk- en leervermogen, alertheid, geheugen en of een kind zichzelf veel leert. Doordat het spelbord gebaseerd is op de cyclus van handelingsgericht werken, worden er in het proces geen stappen overgeslagen. Van waarnemen en onderzoeken wordt stapsgewijs toegewerkt naar passende activiteiten en uiteindelijk naar een evaluatie van die activiteiten. Als alle relevante kaartjes op het bord liggen, kan er een foto worden gemaakt – eventueel met post-its erbij met de afspraken – die zo in het dossier gezet kan worden. Dat scheelt tijd!

www.pointo13.nl/eniqma